

PERSONÁLIE

ZDENKO MIKULA – VOJENSKÝ HUDEBNÍK A ORGANIZÁTOR SLOVENSKÝCH VOJENSKÝCH HUDEB

BOHUMIL PEŠEK

PEŠEK, B.: Zdenko Mikula – the Military Musician and the Slovak Military Bands Organiser. *Vojenská história*, 10, 2, 2006, pp 104 – 114, Bratislava.

In this paper the author pointed out one side of the multilateral musical activity of Zdenko Mikula – his activity as the military musician, organiser and author of the Slovak military music while giving a brief overview of the military music development in Slovakia at the beginning of the 20th century. In 1914 in the territory of the today's Slovak Republic there were nine military bands, including seven bands of infantry regiments and two bands of Honved districts. This structure was preserved basically up to 1938, in spite of the fact that bands in the hinterland were disbanded at the beginning of 1916 and during the World War there were significant changes in dislocation of substitute bodies. *Military History. Slovakia. Slovak Personalities. 1914 – 1918. Zdenko Mikula – Organiser of Slovak Military Bands.*

Ve svém příspěvku bych rád poukázal na jednu stránku všestranného hudebního působení Zdenka Mikuly – na jeho činnost jako vojenského hudebníka, organizátora a tvůrce slovenské vojenské hudby. Abychom si bližšie objasnili význam jeho působení, budu se muset vrátit několika slovy k vývoji vojenské hudby na Slovensku začátkem dvacátého století.

V roce 1914 působilo na území dnešní Slovenské republiky 9 vojenských hudeb, z toho 7 hudeb pěších pluků a dvě hudby honvédských distriktů.¹ Tato struktura se zachovala v podstatě až do roku 1918, přestože hudby v zázemí byly začátkem roku 1916² rozpuštěny a po dobu světové války došlo k značným změnám v dislokaci náhradních těles.

Po 28. říjnu 1918 začala Slovensko obsazovat československá armáda. Ještě v prosinci 1918 vydalo pražské MNO nařízení, kterým se veškeré plukovní hudby

¹Jen hudby p.pl 25 kapelník Josef Šimčík) p.pl 34 (kapelník Ladislav Kuhn), p.pl. 71 (Anton Heller), p.pl. 72 (Karl Römeth), hudba III. honv. distriku (kapelník Dezső Kóver), hudba IV. honv. distriktu (kapelník Josef Striczl) byly v sídle doplňovacích velitelství, ostatní byly dislokovány jinde: p.pl 12 ve Znojmě – dopl. velitelství Komárno (kapelník R. Obruča), p.pl 26 Győr – doplňovací velitelství Ostřihom (kapelník Emil Thost) p.pl 67 Wien doplňovací velitelství Prešov (kapelník Hermann Dostal), z „neslovenských“ pluků byly na Slovensku hudby p.pl 5 (kapelník František Hoffmann v Prešově), p.pl 83 (Gustav Feifer v Komárně) a 85 (Josef Potužník v Levoči).

²Kriegsmin. Erlass vom 1. 12. 1916 (Abt. No. 19722) Verminderung der Regimentsmusiken im Hinterlande.

Vojenská história

rušily a měly být nahrazeny hudbami posádkovými. O zřízení posádkových hudeb muselo žádat místní posádkové velitelství, a MNO hudbu povolilo. Kde nebyl dostatek hudebníků, hudby doplňovaly z kádr vojenských hudeb, který se utvořil v Praze.³

Velení československé armády považovalo za velmi důležité, aby byly co nejdříve v důležitých centrech Slovenska postaveny fungující vojenské hudby.⁴ Proto byly postupně od roku 1919 zřizovány posádkové hudby, a to buď přemístěním nadbytečných hudeb z českých zemí či nově postavených pro tyto účely u hudebního kádru v Praze.⁵ Postupně vzniklo 12 posádkových hudeb v nejdůležitějších posádkových městech.⁶

Působila zde přechodně i různá vojenská hudební tělesa, která doprovázela zde nasazené jednotky, včetně hudeb italských a francouzských legií. Tyto hudby se až na výjimky⁷ vracely do původních posádek v Čechách a na Moravě.

K 15. 9. 1920 byly dosavadní posádkové hudby přeměněny na plukovní a byly umístěny zpravidla v sídle plukovního velitelství,⁸ které bylo většinou totožné s umístěním bývalé posádkové hudby.⁹ Do roku 1933 u horských pěších pluků působily pouze tzv. hudební kroužky, i když měly co do obsazení charakter vojenské hudby. Při reorganizaci armády v roce 1933 byly pro ně systemizovány hudby o normálních stavech¹⁰, v roce 1938 byly na Slovensku přeloženy 2 pěší pluky,¹¹ takže koncem roku 1938 již fungovaly ve všech významnějších místech Slovenska vojenské orchestry. Hudby řízené kapelníky byly v sídlech Zemských vojenských velitelství, popř. divizí, ostatní řídil rotmistr či praporčík dirigent, to však na jejich kvalitě většinou neubíralo.

Na Slovensku v té době působili vedle převzatých, osvědčených kapelníků staré rakouské armády¹² i budoucí významní vojenští dirigenti.¹³ Řada pluků měla plukovní volací signály a plukovní pochody s motivy slovenských národních písní.¹⁴ Pro českoslo-

³MNO III.odb. č.j.1453-přes z 11. 12. 1918 (Věstník část 2 bod 40 ze 17. 12. 1918 a Rozkaz posádkového velitelství Velká Praha č. 45 č.j. přes 3565/2.odb. z 11. 12. 1918).

⁴Jako první byly sestaveny posádkové hudby v Praze, Vysokém Mýtě a Bratislavě (Výnos MNO z 22. 1.1919 o zřízení posádkové hudby).

⁵Po vzniku ČSR se vraceli domů příslušníci nejrůznějších útvarů bývalé monarchie, mezi nimi i několik tisíc vojenských hudebníků, pro které nebylo okamžité uplatnění. Byli proto evidováni u náhradního tělesa čs. p.pl 28 a byly z nich doplňovány jednotlivé hudby, resp. tvořeny hudby nové. Evidenci vedl hudební šikovatel František Říha.

⁶Bratislava I (kapelník Rudolf Obruča) Bratislava II – hudba ozbrojeného loďstva (kapelník Jan Elšnic), Banská Bystrica (kapelník Bedřich Holeček), Nitra (kapelník Bohumil Litoborský), Nové Zámky (kapelník Vojtěch Mádlo), Trenčín (kapelník Karel Bobek), Košice (kapelník Ladislav Kuhn), Lučenec (kapelník Fr. Cvach), Poprad (kapelník Johann Langer), Prešov (kapelník B. Pasovský), Trnava (kapelník František Albert), Komárno (kapelník Georg Wirtitzer). 2 kapelníci byli Němci, ostatní Češi, dirigenti – zástupci kapelníka byli všichni Češi.

⁷Např. hudba p.pl 35 zůstala v Lučenci jako posádková hudba a přeměnila se k 15. 9. 1920 na hudbu p.pl 25.

⁸Posádkové hudby byly přeměněny takto – Bratislava I na hudbu p.pl 23, Bratislava II na hudbu p.pl 39, Banská Bystrica na hudbu p.pl 26, Nitra na hudbu p.pl 7, Nové Zámky na hudbu p.pl 37 (přeložena do Levoče), Trenčín na hudbu p.pl 17, Košice na hudbu p.pl 32, Lučenec na hudbu p.pl 25, Poprad na hudbu p.pl 14 (s určením předběžně do Košic), Prešov na hudbu p.pl 16, Trnava na hudbu p.pl 41 (s určením pro posádku Žilina), Komárno hudbou p.pl 12. V první fázi se obsazení kapelnických míst neměnilo. Všichni dirigenti a rotmistři byli českého původu.

⁹MNO č.j. 54.465 org. ze dne 20. 8. 1920 (VV MNO č.48 z 6. 9. 1920 čl. 512).

¹⁰Hudba pěšího (horského) pluku měla stav 4 rotmistři (z toho 1 dirigent), 11 dělesloužících, 15 poddůstojníků a vojnů a 1 vodiče (MNO č.j. 6.207/Dův I./1.odd 1935 z 8. 8. 35. Pluky byly v těchto posádkách: horský pluk 1 Dolný Kubín dir. Václav Míšek, horský pluk 2 Václav Musil od 1935 Vojtěch Pokorný, horský pluk 3 Poprad dirigent Vojtěch Pokorný do r. 1935, pak Antonín Novák a od 1938 Tomáš Kriváček, horský pluk 4 Jelšava Václav Kahl.

¹¹Pěší pluk 9 do Kremnice a pěší pluk 33 do Saštína.

¹²Např. Ladislav Kuhn u p.pl 34, Rudolf Obruča u p.pl 23, Jan Elšnic Jan Langer u p.pl 39.

¹³U p.pl 17 Rudolf Urbanec, u p.pl 39 Jan Fadrhons u p.pl 41 Boris Masopust.

¹⁴Pro horský pluk 3 složil 1936 šrtm. Ferdinand Škrobák (1895 – 1989) na slovesné motivy pochodu „Pod Gerlachem“, který vyhrál v roce 1937 v celoarmádní soutěži 1. cenu.

venské vojenské hudby bylo koncem roku 1938 systemizováno 25 kapelníků a 1 616¹⁵ příslušníků hudeb.¹⁶

Na Slovensku bylo k 14. 3. 1939 19 hudeb, z nichž 6 řídili kapelníci a 13 rotmistři dirigenti. Systemizovaný počet hudebníků na Slovensku byl 584 rotmistřů (z toho 19 rotmistřů dirigentů) a hudebníků. Skutečný počet byl k 14. 3. 1939 ale nižší, neboť hudebníci německé národnosti odešli z čs. armády po obsazení pohraničí po 10. 10. 1938¹⁷ a jiní byli propuštěni do poměru mimo činnou službu. Plánovalo se proto, že 8 hudeb bude zrušeno,¹⁸ resp. sloučeno s jinými,¹⁹ od 1. 10. 1939 mělo být na Slovensku 12 plukovních hudeb²⁰, z nichž 4 měly být řízeny kapelníky.²¹

Záměr měl být schválen na poradě plánované na 15. 3. 1939, nebyl ale již pochopitelně realizován. Při vzniku Slovenského státu ani jeden Slovák nebyl vojenským kapelníkem či dirigentem. Rotmistr hudeb slovenské národnosti byl jeden²², dělesloužících 10. Vojenskou hudební školu absolvovalo v letech 1925 – 1938 celkem 42 žáků ze Slovenska, z toho 5 z Maďarů z území obsazeném Maďarskem. Po 15. 3. 1939 byli vojenští hudebníci – Češi (s malými výjimkami), počínaje 17. 3., evakuováni do nově vzniklého Protektorátu Čechy a Morava.²³

Tím se stávající hudby rozpadly a příslušníci hudeb slovenské národnosti byli předběžně zařazeni na různá uvolněná místa vznikajících slovenských jednotek podle potřeby.²⁴

Na Slovensku zůstalo zatím 6 rotmistřů české a německé národnosti. Služebně nejstarší z nich, praporčík dirigent čs. pěšího pluku 39 František Rylich²⁵ se ujal organizování první slovenské vojenské hudby.²⁶ Z Čech se vraceli Slováci, největší skupina od hudby Instrukčního praporu²⁷ a jednotlivci od různých pěších pluků z Čech a Moravy.

¹⁵Z toho 229 rotmistřů, 587 dělesloužících, 800 příslušníků mužstva presenčení a dobrovolné další činné služby, mimo to asi 104 žáků vojenské hudební školy. Službu konalo 25 kapelníků a 253 rotmistřů (byl trvalý nadstav), ostatní byli dělesloužící poddůstojníci, poddůstojníci v další činné službě, vojáci presenčení služby a absolventi VHS jako elévové či nasluhující dobu strávenou ve Vojenské hudební škole.

¹⁶V průměru se počítalo v každém ročníku 1 žák na 1 plukovní hudbu, přesný počet byl stanovován ročně podle očekávané potřeby.

¹⁷Vládní nařízení z 9. 10. 1938 č. 217 Sb.z.n 1938 / MNO Č.j. 47.305-VI./1.odděl ze 17. 10. 1938 a č.j.18.060 dův. MNO I./3.odd. 1938.

¹⁸U pěších pluků č. 9, 16, 25, 26, 33, horských pěších pluků 1, 2, 3.

¹⁹Výnos MNO č.j.19652 taj.-I.-1.odděl. 1939 ze 17. 2. 1939.

²⁰U pěších pluků 7, 12, 14, 17, 20, 23, 32, 37, 39, 41, 1 horský pluk. Kapelníci měli být u p.pl: Antonáin Dražuil p.pl 12, Rudolf Urbanec p.pl 17. Jan Fadrhons p.pl 39 a Boris Masopust p.pl 41.

²¹MNO č.j. 1.939 taj hl. štáb I./1.odd 1939 z 13. 3. 1939.

²²Rtm. hud. Ľudevít Adamčík při zkoušce na dirigenta dne 8. 2. 1938 nevyhověl a měl být dnem 1. 3. 1939 trvale přidělen na zdokonalení k Vojenské hudební škole. Toto se ale neuskutečnilo (kvalifikační listina Ľ. Adamčík VHA Praha).

²³Na Slovensku byli čeští vojáci po 15. březnu během několika dnů připraveni k přesunu do českých zemí. Také v Popradu probíhala situace obdobně. Nejenom, že musela být odevzdána naše výzbroj, ale také i kompletní výstroj. Těm vojákům, kteří neměli vlastní uniformu (a těch byla převážná většina), byla uniforma vyměněna za hodně obnošenou a nepřiměřených velikostech. Naše kufry byly ještě na nádraží prohlédnuty příslušníky Hlinkovy gardy. U koho byly ještě nalezeny drobné výstrojní součástky, byly jim tyto násilně odebrány. Byli jsme namačkáni do nákladních vagónů a za pokřiku „Češi peší do Prahy“ a „Čehúni von“, byl vlak připraven k odjezdu. Když se vlak dal do pohybu, byl zasypáván štěrkovými kameny z trati a proto musely být vagóny uzavřeny, aby nedošlo ku zraněním. Toto „rozloučení“ se Slovenskem pokračovalo i na dalších stanicích, kde vlak stál. Byly to tehdy pro nás nepochopitelné projevy tak náhle vytrysknutého „lud'áckého“ fanatismu a nenávisti k Čechům (Pisemná vzpomínka bývalého příslušníka hudby horského pluku 3 Vojtěcha Volka z 16. 11. 1986).

²⁴Např. rtm. hud. Adamčík byl u p.pl 7 zařazen jako správce budov.

²⁵František Rylich H (*1897). byl absolventem Hudební a dramatické akademie pro Slovensko v Bratislavě.

²⁶Byli to: J. Bayer, K. Borde, Št. Březina, Ant. Erben, Fr. Hanus, a dosavadní dirigent hudby p.pl 39 Rylich Fr., který byl jmenován 15. 3. 1939 velitelem hudební čety.

²⁷Boris Boho, Imrich Bugár, Ján Čútka a Jozef Nágl – hudba Instrukčního praporu vznikla 1. 2. 1938 z hudby zrušeného p.pl 19.

Vojenská história

Postupně tak byli u bývalého čs. pěšího pluku 39²⁸ soustředěni vojenští hudebníci konající činnou službu, převážně absolventi Vojenské hudební školy, buď dělesloužící poddůstojníci či poddůstojníci v další činné službě plnící svůj reversální závazek.²⁹

Současně byl zjišťován i inventář vojenských hudeb, zanechaný odcházejícími čs. vojenskými hudebníky u bývalých čs. pěších a horských pluků.³⁰ Slovenské vojenské hudby se potýkaly se stejným problémem jako celá slovenská armáda – s nedostatkem odborných kádrů na všech stupních, přičemž situace v hudební službě byla ještě složitější.

Bylo nutno vyřešit především tyto zásadní otázky:

1. organizační uspořádání vojenských hudeb,
2. personální záležitosti kapelníků, dirigentů a hudebníků,
3. stanovit zásady doplňování hudeb,
4. materiální zabezpečení hudeb,
5. výchovu hudebního dorostu,
6. vypracovat služební repertoár (ceremoniální část, plukovní pochody apod.).

Budiž hned řečeno, že tento problém se po roce 1918 řešil v československé armádě přes tři roky. Organizace a vedení slovenských vojenských hudeb bylo v MNO svěřeno vedoucímu osobního oddělení³¹ J.M. Kristinovi³², agendu hudeb bezprostředně zpracovával podporučík pěchoty v záloze, absolvent konservatoře, civilním povoláním varhaník z Pezinku Theodor Hirner. Spolu s praporčíkem dirigentem³³ Františkem Rylichem začali pokládat základy slovenských vojenských hudeb.³⁴

Byla ustavena komise, která měla posoudit schopnosti uchazečů o službu u vojenských hudeb.³⁵ Inventura osob ukázala, že stačí zatím pouze na jednu hudbu, která byla postavena v Bratislavě u nově vytvořeného pěšího pluku 4. Byla to více méně náhoda, že hudebníci, kterými MNO disponovalo, ovládali potřebné nástroje. Vzniklé hudební těleso, zvané „armádní hudba“, plnilo úkoly posádkové hudby Bratislava, hudby vyššího velitelství, plukovní hudby pěšího pluku 4 a současně doplňovacího a výcvikového střediska vojenských hudeb. Od června 1939 zajišťovalo všechny akce, které si v rámci celé armády hudební doprovod vyžadovaly.³⁶ Ministerstvo národní obrany rozhodlo, že hudby budou nejprve u tří vyšších velitelství – v Bratislavě, Banské Bystrici a Prešově.³⁷ Mimo již fungující plukovní hudbu v Bratislavě měly být postaveny ostatní dvě hudby v Prešově a Banské Bystrici, byly to vlastně i divisní hudby.

²⁸Ve slovenské armádě dostal číslo 4, od 1. 10. 1940 pak číslo 1.

²⁹Vojenskou hudební školu, vzniklou v Praze v roce 1923, absolvovalo do 14. 3. 1939 celkem 42 Slováků, 3 nedokončili ročníky 1937 a 1938, k 15. 3. 1939 jich bylo v činné službě 27, do slovenské armády jich postupně nastoupilo 36 absolventů a 2 kteří VHŠ nedokončili. Žáci VHŠ se zavazovali sloužit celkem 8 let, z toho 2 roky VHŠ, 1 elévský rok, 2 roky presenční služba a 3 roky další dobrovolná činná služba – náhrada za studium na VHŠ a zkušenou jako elév (Katalog absolventů VHŠ, Slovenské vojsko ročník I. Přehled žáků a absolventů VHŠ ve slovenské armádě 1939 – 1945).

³⁰MNO č. 101.615/1/1.osob. odd. 1939 z 20. 4. 1939.

³¹MNO-HVV č. 201.541/dôv/1.org. 1939 z 27. 4. 1939.

³²Jozef Martin Kristin (1897 – 1970) francouzský legionář, aktivní důstojník čs. armády od 5. 10. 1939 na MNO, 14. 8. 1940 odsouzen na doživotí pro ilegální činnost, po osvobození aktivní důstojník, 1951 persekvoán.

³³Od 15. 5. 1939 zástavník.

³⁴Dosavadní služební předpis Sm70 Vojenské hudby a signály vojskových těles (MNO I./1.odd/MNO č.j. 14.924-přes./3.odd 1935 VV čl. 166/1935).

³⁵DoRMNO č. 47 čl. V. z 28. 7. 1939. Předsedou komise byl J.M. Kristin, zapisovatel čet. asp. Ján Cikker.

³⁶Slavnosti Božího těla v červnu, Nitra 11.6., Prešov 29.6., 13.7. Topoľčianky, Piešťany 21. – 25. 8.

³⁷MNO-HVV č. 201.541/dôv/1.org 1939 strana 2: pěší pluky nemají hudbu, strana 5: Vojenské hudby budou zřízeny v posádkách Bratislava, Banská Bystrica a Prešov. V Bratislavě již byla zřízena, ostatní budou zřízeny postupně.

Výnosem MNO z 11. 8.³⁸ se konkretizoval záměr vytvoření plánovaných tří plukovních hudeb. Pro plukovní hudby byl systemizován 1 kapelník, 1 dirigent a 40 hudebníků, v Bratislavě potom 50 hudebníků.³⁹ Tam, kde nebyl důstojník – kapelník plukovní hudby, funkci vykonával dirigent. Kapelník byl velitelem plukovní hudby, byl kapelník nebo dirigent. U plukovní hudby, kde byl nedostatek rotníků, měli je nahradit délesloužící poddůstojníci, nedostatek délesloužících poddůstojníků se měl nahradit mužstvem presenční služby. Aby mohly být postaveny plukovní hudby v Prešově a Banské Bystrici ještě v roce 1939, měli velitelé odeslat všechny brance prvního ročníku, kteří byli uznáni jako způsobilí pro vojenskou hudbu, tak aby se hlásili u velitelství pěšího pluku 4 dne 14. 8. 1939. Velitelství pěšího pluku 4 jim zajistilo ubytování a přidělilo je k plukovní hudbě na výcvik. Po sestavení dalších hudeb a sehrání nově vytvořených plukovních hudeb měly být postupně

plukovní hudby odesílány do určených posádek. Opravu, popřípadě doplněk Sm 70, mělo vydat MNO později. Během roku 1939 byla provedena reforma vojenských hodností. Během srpna 1939 odešli ze slovenské armády rotmistři české národnosti a k 1. 9. a k 1. 10. 1939 bylo povýšeno do hodnosti rotníků 11 absolventů Vojenské hudební školy (VHŠ) a dalších poddůstojníků hudeb.⁴⁰ Dne 4. 9. byl zahájen u pěšího pluku 4 kurs pro hudebníky, který skončil k 14. 10. 1939.⁴¹

K 15. 8. 1939 byl přijat jako poručík pěchoty z povolání Theodor Hirmer a zařazen do generálního sekretariátu obrany státu.⁴² Funkci velitele hudební čety u pěšího pluku 4 ještě zastával zástavník František Rylich a dirigentem byl 1. 8. 1939 jmenován zástavník Ľudovít Adamčík.⁴³ Kapelníkem hudby pěšího pluku 2 v Prešově se měl stát Anton Gerža. Byl povolán 4. 9.

³⁸MNO-HVV č. 204.541 dôv/hud 1939.

³⁹Rotníků výkonných hudebníků 10 (v Bratislavě 15), délesloužících poddůstojníků 10 (v Bratislavě 15), mužstva presenční služby 20 a 1 až 10 elévů, nepočítajících se na stav hudeb.

⁴⁰Osobní věstník č. 1/40 str. 8 a 9 z 10. 1. 1940.

⁴¹Kvalifikační listina Július Pivovarčí VÚA-VHA Praha.

⁴²Kvalifikační listina Theodor Hirmer VÚA-VHA Praha.

⁴³Kvalifikační listina Ľudovít Adamčík VÚA-VHA Praha.

k mimořádnému vojenskému cvičení k pěšímu pluku 9, dne 6. 9. složil kapelnické zkoušky, byl ale jako cizí státní příslušník propuštěn dnem 5. 9. z činné služby.⁴⁴ Dirigentem plukovní hudby pěšího pluku 2 byl 16. 9. jmenován Imrich Bugár a tato již 5. 10. vystupovala při přehlídce v Popradě.⁴⁵ Jako dirigent k nově se tvořící hudbě u pěšího pluku 3 v Banské Bystrici odešel k 13. 10. 1939 Ludovít Adamčík.⁴⁶ K 20. 10. byl pověřen vedením osobní skupiny v jehož kompetenci byly věci hudeb, Michal Loktík, který vystřídal J. M. Kristina.⁴⁷ Theodor Hirner složil 28. 10. 1939 zkoušku na vojenského kapelníka⁴⁸ a dnem 1. 1. 1940 byl vojenským kapelníkem jmenován.⁴⁹

Dnem 11. 11. byly postaveny další 3 pěší pluky⁵⁰ a koncem roku 1939 byla provedena nová organizace pěšího pluku, přičemž byla hudba organizačně začleněna k pomocné rotě. Bylo stanoveno, že plukovní hudby budou zatím pouze u pěších pluků č. 2, 3 a 4 a postupně u dalších. Byla řešena i otázka služebního repertoáru vojenských hudeb. Jen málo bývalých pochodů⁵¹ vyhovovalo nárokům, které na ně byly kladeny, neboť v repertoáru československých vojenských hudeb byly silně zastoupeny sokolské pochody a jiné skladby, které příliš připomínaly Československou republiku. Nová díla ještě nevznikla. Vojenské hudby se proto vracely k lidovým písním, které se daly lehce instrumentovat a rychle nacvičit.⁵² Připravovaly se i nové vojenské signály. Koncem roku 1939 byla první etapa výstavby vojenských hudeb úspěšně ukončena.

* * *

Zásadní změnu v dalším vývoji vojenských hudeb slovenské armády znamenal nástup mladického Zdenka Mikuly do funkce hudebního referenta Ministerstva národní obrany. Bylo to odvážné rozhodnutí, které se ukázalo jako jednoznačně prozíravé. Zkušenosti Zdenka Mikuly s vojenskou hudbou byly v té době v podstatě pouze pasivní. Rád se zúčastňoval proměnných koncertů vojenské hudby v Banské Bystrici a zvědavě nakukoval hudebníkům do partesů. Během své vlastní vojenské služby, kterou konal u cyklistického praporu, se s hudbou příliš neseťkal. Cyklistický prapor č. 3, u něhož konal základní vojenskou službu, byl v Levicích a vlastní hudbu neměl, pouze trubačský sbor.

Po vzniku Slovenského štátu byl přeložen do Bratislavy ke 4. pěšímu pluku, kde se začaly základy slovenských vojenských hudeb formovat. Jeho první vojenská kariéra skončila v srpnu 1939, kdy byl jako učitel propuštěn do zálohy. Netrvalo dlouho a mladý, talentovaný hudebník byl do armády znovu povolán a přidělen MNO, od 1. 10. 1940 se stal v hodnosti poručíka vojákem z povolání. V té době se začal zabývat výstavbou armádních hudeb, což byla neobyčejně náročná práce. Oficiálně sice vedl referát hudeb Theodor Hirner, avšak hlavní tíha práce spočívala na Mikulových bedrech. Měl jednu velkou výhodu.

Neznalost rutinní hudební služby mu umožňovala vnést do svoji práce samostatné myšlenky, oproštěné od klíšé táhnoucích se ještě z dob rakousko uherské monarchie.

Slovenské hudby trpěly nedostatkem všeho druhu. Nebyl dostatek kvalitních hudebníků pro všechny stupně vojenské hudební služby. Byly sice vytýčeny zásady slovenské vojenské hudební služby, do jejich realizace bylo daleko. Nebylo zajištěno doplňování hudeb. Nebyl vlastní slovenský hudební materiál jak pro služební repertoár, tak i pro koncertní činnost. Nebyly žádné zkušenosti

⁴⁴Anton Gerža se narodil 29. 5. 1907 ve Stupavě, domovskou příslušnost ale měl po otci ve Valašském Meziříčí. Byl tedy příslušník Protektorátu Čechy a Morava. Absolvoval VHŠ v Praze a sloužil do 21. 1. 1932 jako dělesloužící u čs. p.pl 32. Do 1. 2. 1940 působil jako učitel hudby v polepšovně Komenského ústavu v Košicích.

⁴⁵Kvalifikační listina Imrich Bugár VÚA-VHA Praha, (Vel. slov. armády č.120/39 z 4. 10. 39 VÚA-VHA Praha).

⁴⁶Kvalifikační listina Ludovít Adamčík VHÚ-VHA Praha.

⁴⁷Vedoucím osobního oddělení byl J.M. Kristin.

⁴⁸Zkoušející byl Ján Cikker (kvalifikační listina Theodor Hirner VÚA-VHA Praha).

⁴⁹Kapelník p.pl 4 a hudební referent MNO kvalifikační listina Theodor Hirner VÚA-VHA Praha.

⁵⁰MNO 24.738/taj. 1.odd. z 4. 11. 1939.

⁵¹Viz POCHODY ČS. PLUKŮ UMÍSTĚNÝCH NA SLOVENSKU 1939. Čs. plukovní pochody měly v repertoáru asi 60 různých pochodů, z toho dvě třetiny hrávaly z paměti.

⁵²MNO č.103.628/1.osob. 1939 odd.

s použitím hudeb během války. To všechno byly úkoly, před kterými Zdenko Mikula stál, když v červnu 1941 přebíral samostatně referát vojenských hudeb. Jeho předchůdce Theodor Hirner odešel jako kapelník k 2. pěšímu pluku. **Jaká byla v té době sestava v hudební službě?**

Původně bylo plánováno, že slovenská armáda bude mít 3 divize a 9 pěších pluků,⁵³ tento záměr byl revidován a bylo postaveno pouze 6 pěších pluků.⁵⁴ Každý z nich dostal postupně vlastní hudbu⁵⁵, byla postavena hudba u pluku útočné vozby⁵⁶, hudba letectva⁵⁷ a hudba u pracovního sboru MNO.⁵⁸ Mimo to bylo nutno zajistit hudby pro jednotky nasazené v letech 1941 na východní frontě.⁵⁹ Výchova dorostu se prováděla u armádní hudby v Bratislavě.⁶⁰ Byla plánována Vojenská hudební škola a její přípravou se zabýval Dr. Jozef Kresánek.⁶¹ Je jen obtížné si představit, co úsilí a vynalézavosti se za těmito dosaženými výsledky skrývá.

Události spojené se Slovenským národním povstáním, činnosti slovenské hudební služby přerušily. Některé hudby se rozpadly, hudební referát, který sídlil v Bratislavě, ztratil nad stávajícími hudbami kontrolu. Po potlačení povstání byla v Bratislavě z armádní hudby a hudby prvního pluku postavena nová hudba v jejímž čele stanul Zdenko Mikula, funkci hudebního referenta převzal dosavadní kapelník hudby Bartolomej Urbanec.

Ohledem po osvobození Bratislavy přešla hudba 1. pluku do služeb československé armády a stala se posádkovou hudbou Bratislava.⁶² Zdenko Mikula převzal na určitou dobu i neformální povinnosti inspektora hudeb pro Slovensko.⁶³ Hudba byla ve stavu 39. pěšího pluku, navenek vystupovala pod jménem posádkové hudby Bratislava. Po krátkou dobu byl pluk přejmenován na pěší pluk 17.⁶⁴ S utužováním centralizmu samostatnost slovenských hudeb byla stále více omezována.

Proběhla celá řada reorganizací, při kterých zkušenosti Zdenko Mikuly byly stále více opomíjeny. Hledal proto východisko, které se naskytlo vytvořením Vojenského uměleckého souboru v Bratislavě, se kterým Zdenko Mikula začal úspěšně pracovat. Nepříznivé ovzduší, které se okolo jeho osoby v souvislosti s rodiči jeho manželky, vedly ho nakonec k tomu, že po dvaceti letech služby odešel v roce 1959 z armády. Co po sobě zanechal? Kádr vojenských hudebníků na všech úrovních, který po roce 1945 působil v obnovené československé armádě ve významných funkcích, především na Slovensku. Řada kapelníků a dirigentů dosáhla v armádě vynikající postavení. Byli to odchovanci hudeb slovenské armády, kteří za působení Zdenko Mikuly dostali příležitost, kterou dokázali využít ku prospěchu věci.

Díky mimořádné invenci, organizačním schopnostem a neúnavné práci Zdenko Mikuly vyrostla generace slovenských vojenských hudebních osobností, které daly slovenské vojenské hudbě trvale její vlastní a nezměnitelný charakter.

⁵³MNO 24.738/taj 1.odd z 4. 11. 1939.

⁵⁴MNO č. 163.600 dov./19-1940 z 15. 9. 1940.

⁵⁵Pěší pluk 1 Bratislava (T. Hirner, Z. Mikula, J. Bayer, B. Urbanec), pěší pluk 2 Trenčín (Th. Hirner, pěší pluk 3 Banská Bystrica (L. Adamčík), pěší pluk 4 Liptovský Sv. Mikuláš, (V. Seidl, A. Gerža) pěší pluk 5 Levoča (J. Balčík, F. Knosp) pěší pluk 6 Prešov (I. Bugár, A. Gerža).

⁵⁶K 15. 11. 1943, Turčanský Sv. Martin (T. Hirner).

⁵⁷K 15. 3. 1943 Trenčanské Biskupice (J. Balčík).

⁵⁸K 15. 5. 1942 Sabinov (B. Blaha).

⁵⁹U Rychlé divize byl kapelníkem A. Gerža, u Zajišťovací divize se vystřídali B. Urbanec a Th. Hirner, s pluky byli na frontě po určitou dobu hudby pěšího pluku 1 (B. Urbanec), pěšího pluku 2 (Th. Hirner) a pěšího pluku 6 (A. Gerža).

⁶⁰De fakto v personální a velitelské unii s hudbou 1. pěšího pluku.

⁶¹PhDr. Jozef Kresánek (1913 – 1986) hudební vědec, naposledy 1956 – 1964 ředitel Ústavu hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied.

⁶²Nastoupil službu 18. 4. 1945.

⁶³Od 1. 2. 1946.

⁶⁴Trenčínský pluk č. 17 byl přejmenován na pěší pluk 39, dostal hudbu čs. náhradního tělesa ve Velké Británii, kterou řídil K. Veselý.

Vojenská história

Zdenko Mikula¹			
Naroden:	27. 11. 1916 Vyhne, okr. Nová Baňa; otec: Koloman Mikula ² matka Mária, roz. Krivdová		
Zemfel:			
Stav:	21. 8. 1945 MUC Mária Tvrdoňová (*6. 11. 1919 Malý Varád) ³ po druhé ženatý, syn a dcera		
Vzdělání:	1932 – 1936 učiteľský ústav s maturitou v Banskej Bystrici 1941 – 1946 Konzervatórium v Bratislave (kompozice – Eugen Suchoň, dirigovaní – Kornel Schimpl) 28. 6. 1944 absolvoval 3 roky komp. a dirig. odboru St. konservatoř Bratislava ⁴ 30. 6. 1946 absolvoval na dirigentském odboru St. konservatoř Bratislava		
Dílo:		rozsáhlá hudební tvorba (sborový zpěv)	
		Vojenská služba	Kapelník:
1. 10.	1938	odveden a vtělen k cyklistickém praporu 3 ⁵	
1. 3.	1939	presentován k výkonu činné služby	
4. 3.	1939	přiznán charakter aspirant	
15. 3.	1939	cyklistický prapor 3	
15. 5.	1939	c. pr 3 přejmenován na cyklistický prapor	
31. 8.	1939	p.pl 4 ⁶	
1. 9.	1939	svobodník aspirant	
1.10.	1939	desátník aspirant	
30. 8.	1939	jako učitel propuštěn na trvalou dovolenou	
15. 5.	1940	četař aspirant	
30. 9.	1940	vtělen k MNO	
1. 10.	1940	propuštěn do I. zálohy	
1. 10.	1940	poručík v záloze	
1. 10.	1940	poručík z povolání v další činné službě	
15. 1.	1941	přidělen z osobní skup. MNO ke kulturnímu a propagačnímu odd., hud. referát (DůvRMNO 3/41)	
9. 6.	1941	dispens od splnění podmínky absolvování vojenské akademie ⁷	
1. 10.	1941	uděleno služební místo v 8. platové stupnici	
15. 2.	1943	ruší se kulturní a propagační odd. MNO, zřízena voj. propaganda (DůvRMNO č. 4 čl. 12)	
1. 4.	1943	nadporučík	
30. 4.	1943	nadporučík kapelník	
9. 7.	1943	do pole s frontovým divadlem Svazu vysokoškolského studentstva (22 studentů) ⁸	
11. 8.	1943	vrátil se z pole	

Vojenská história

9. 10.	1943	Medaile za zásluhy	
15. 9.	1944	ruší se oddělení vojenské propagandy, ref. voj. hudeb přidělen III. odd. štábu (DüRMNO35/44)	
15. 3.	1945	přemístěn k p. pl 1 domobrany	nástupce: Bartolomej Urbanec (15. 3. 1945)
18. 4.	1945	přihlásil se do čs. armády v Bratislavě ⁹	
18. 4.	1945	velitel posádkové hudby Bratislava	
4. 6.	1945	přijat do čs. armády	
12. 6.	1945	v kmenovém počtu VO4 Bratislava	
12. 7.	1945	dočasně u VO4 Bratislava, vel. hudby	nástupce: Bartolomej Urbanec (1. 2. 1946 – 1. 3. 1947)
1. 2.	1946	zástupce hl. kapelníka voj. hudeb	
28. 2.	1947	p.pl 17 ¹⁰	předch: Bartolomej Urbanec (1. 2. 1946 – 1. 3. 1947)
6. 8.	1947	kapitán kapelník s pořadím 1. 6. 1946	
1. 10.	1947	p.pl 17 přejmenován na 39	
1. 5.	1948	kapelník hudby p. pl 39	
15. 9.	1949	strážní prapor 62 ¹¹	
15. 5.	1950	k p.pl 39 (VÚ 8524)	
	1953	Vojenský umelecký soubor Bratislava ¹²	nástupce: Karel Šťastný (15. 1. 1953 – 10. 1953)
		major	
	1959	ukončil vojenskou službu ¹³	

¹Změna jména na Zdenko Koloman povolena min. vnitřní dne 4. 7. 1942.

²Rodina žila v Banské Bystrici. Otec Koloman Mikula byl sociální demokrat, od 1. 11. 1923 – 1. 10. 1927 byl starostou Banské Bystrice.

³Manželka byla oční lékařkou.

⁴Spolu s Jánem Zimmerem, Tiborem Andrašovanem a Bartolomejom Urbancem byl žákem Eugena Suchoně

⁵Dle jeho vyjádření nastupoval do ŠDZ u p.pl 28 v Praze.

⁶Dnem 1. 10. 1940 4. pěší pluk přečíslován na p.pl 1.

⁷Jeho předchůdce na MNO byl Theodor Hirner, který byl dnem 15. 6. 1941 jmenován kapelníkem 2. pěšího pluku. Sehrály v tom mimo důvodů odborných i důvody rodinné (Mikula 29. 6. 2005).

⁸Nejoblíbenější písnička, kterou soubor zpíval, byl: „Proč ten jetelíček, roste u vody“.

⁹Slovenského národního povstání se nemohl zúčastnit, neboť byl zajištěn v Bratislavě. Během povstání a po něm prováděl zpravodajskou a spojovací službu pro npor. Pavloviče, styčného důstojníka SSSR (Přijímací komise MNO pro důstojníky a rotmistry slovenské národnosti č.j. 2745 SÚv 1946) Michal Pavlovič – krycí jméno ing. Hrom (1916 – 1945) npor. slov. armády, na východní frontě, 1943 kontakt s běloruskými partyzány, odsouzen polním soudem k trestu smrti, 29. 9. 43 uprchl k partyzánům, ve funkci styčného důstojníka Čs. voj. mise v Moskvě při Voj. ústředí SNR vysazen 6. 8. 44 v Nizkých Tatrách, později na záp. Slovensku a Bratislavě. Při zatýkání POHG zastřelen.

¹⁰V Bratislavě byl k 25. 5. 1945 obnoven p.pl 39, v Trenčíně p.pl 17. Dnem 1. 10. 1945 si pluky prohodily čísla – p. pl 39 dostal č. 17 (Bratislava) p.pl 17 dostal č. 39 (Trenčín). Hudba byla p.pl 39 přidělena od Čs. výcvikového střediska z Velké Británie – dir. Karel Veselý.

Původní čísla měly oba pluky opět od 1. 10. 1947.

¹¹Hudba ve stavu praporu 62 podobně jako v Praze u p.pr 80, k 15. 5. 50 byl prap. 62 zrušen.

¹²Neměl zájem pobývat několik měsíců u hudby ve vojenském výcvikovém prostoru (vlastní údaj).

¹³Jeho tchán, zemědělec, byl odsouzen jako kulak do vězení. Při jedné návštěvě se Mikula dotazoval u důstojníka na to, zda má jeho tchán naději na brzké propuštění. Nedostalo se mu odpovědi, ale k VIUS přišel příspěk, ve kterém bylo vyjádřeno podivení nad tím, že příbuzný osoby nepřátelské socialistickému zřízení může sloužit jako vyšší důstojník v armádě. Mikula si poté podal žádost o propuštění z armády, které bylo vyhověno.

Vojenská história

působil	1938 Topolčany, 1939 Bratislava
charakteristika	
Občanské působení	
1936	do roku 1937 učitel
1947	do 1955 externí pedagog bratislavské konzervatoře
1952	do roku 1952 – 55 vedoucí Vysokoškolského uměleckého souboru v Bratislavě, 1950 – 1954 externý pedagog na FFUK v Bratislavě
1959	do 1966 tvůrčí tajemník skladatelské sekce Svazu slovenských skladatelů
1963	do 1970 externí pedagog VŠMU
1966	do 1974 šéfredaktor Hlavní redakce hudebního vysílání čs. rozhlasu Bratislava
1974	1978 vedoucí tajemník Svazu slovenských skladatelů
1974	zasloužilý umělec

Prameny:

Osobní spisy VÚA-VHA Praha,
Československý hudební slovník II., Praha 1965 (písmeno M – Ž).
Slovenská encyklopédia, sv. III., Bratislava 1979.
Osobní rozhovor 29. 6. 2005 a 5. 7. 2005.

Bibliografie:

FUDRA, I. – GALLOVÁ, D.: Zdenko Mikula. Výberová personálna bibliografia. Banská Bystrica: LHM, 1996.
(es): Stretnutie so zaslúžilým umelcom Zdenkom Mikulom. In: Hudobný život 1987/1, s. 2.
(abg): Nadväznosť na tradície: K jubileu zaslúžilého umelca Zdenka Mikulu. In: Ľud 1986/279, s. 4.
LUKNÁR, A.: Život späť s hudbou: Zaslúžilý umelec Zdenko Mikula sa dožíva 70 rokov. In: Pravda 1986/280, s. 5.
KOVÁŘOVÁ, A.: K životnému jubileu zaslúžilého umelca Zdenka Mikulu. In: Hudobný život 1986/23, s. 3.
VIGLAŠSKÝ, P.: Ohliadnutie po rokoch. In: Rytmus 1986/11, s. 32-33.
LUPTÁK, J.: Zdenko Mikula: Hej, haju, haju (Vydumanec). In: Rytmus 1981/6, s. 6-7.
BURLAS, L.: To bude ráno! K životnému jubileu zaslúžilého umelca Zdenka Mikulu. In: Hudobný život 1981/23, s. 1, 7.
PALOVČÍK, M.: Umením k oslave života. In: Pravda 1981/144, s. 5.
(abg): Žije a pracuje pre hudbu: Zaslúžilý umelec Zdenko Mikula 65-ročný. In: Ľud 1981/285, s. 5.
BERGER, I.: Zdenko Mikula: Hajulienka, haj. In: Rytmus 1979/10, s. 5.
BERGER, I.: Tri detské zbory. In: Rytmus 1977/10, s. 24.
SLUJKA, V.: Zaslúžilý umelec Zdenko Mikula jubiluje. In: Rozhlas 1976/48, s. 10.
ADAMČIAKOVÁ, V.: Dar rozdávať hudbu. In: Nové slovo 1976/48, s. 11.

Vojenská história

BERGER, I.: Gratulujeme: K 60. narodeninám zaslúžilého umelca Zdenka Mikulu. In: Rytmus 1976/11, s. 6-7.

(ip): Skladateľ s mladistvým elánom: Zdenko Mikula šesťdesiatročný. In: Práca 1976/282, s. 6.

ČÁRSKA, E.: V plnom tvorivom zápale. In: Hudobný život 1976/23, s. 4.

KOVÁČOVÁ, A.: Zaslúžilý umelec Zdenko Mikula. In: Hudobný život 1974/11, s. 3.

FRIČOVÁ, Ch.: Hovoří k nám písněmi. In: Svět práce 1974/24, s. 9.

LETŇAN, J.: Zdenko Mikula jubiluje. In: Rytmus 1971/11, s. 15.

PERSONÁLNÍ BIBLIOGRAFIE

Československý rozhlas odpovedá. In: Hudobný život 1969/13–14, s. 2.

Slovenský máj. In: Hudobný život 1974/6, s. 4.

Muzički biennale Zagreb (12. – 18. 5. 1975): Medzinárodný festival súčasnej hudby. In: Hudobný život 1975/12, s. 6.

Meditácia na tému skladateľ a slovenská ľudová pieseň. In: Národná osveta 1995/22.